

Методична проблема ОБХТ

«Виховання моральної самосвідомості особистості, формування її системи цінностей шляхом забезпечення задоволення потреб у соціальному самовизначенні та творчій самореалізації»

Актуальність

Розбудова в Україні суверенної, незалежної, правової, демократичної і соціальної держави актуалізує перед педагогічною наукою та практикою проблему виховання морально свідомої особистості як активного суб'єкта, спроможного реалізувати свої права і свободи та поліпшити життя українського суспільства. Від сформованості таких універсальних моральних цінностей, як свобода, совість, чесність, відповідальність, гідність, самодостатність залежатиме моральне здоров'я зростаючої особистості, її впевненість у собі, власних силах, здатність розбудовувати українську державу, відстоювати власну гідність і національні інтереси.

Особливої значущості проблема розвитку моральної самосвідомості дітей та учнівської молоді набуває в умовах нестабільності суспільного життя. За таких умов усвідомити сенс свого існування, поставити перед собою гідні життєві цілі, зробити усвідомлений вибір, який не вступає у суперечність з національними інтересами держави, здатна лише особистість з розвиненою моральною самосвідомістю. Крім цього, саме через моральну самосвідомість забезпечується найбільш ефективний морально-етичний спосіб регулювання поведінки людини, яка добровільно, у цілковитій відповідності та гармонії зі своїми почуттями і переконаннями здійснює вчинки, що відповідають моральним вимогам суспільства.

Соціально-політичні та економічні події, які відбуваються в нашій країні, далеко не найкраще впливають на процес розвитку суспільної свідомості людей у сфері їх духовних і моральних відносин. Поглибилися прояви деформації в системі ціннісних орієнтацій молодого покоління, простежується зниження значущості в життєвому просторі етичних норм і принципів, які врегульовують поведінку. У молоді посилюються егоїстичні тенденції, знижується рівень розвитку моральних цінностей, почуттів, викривлюється моральна мотивація. В дитячому середовищі зростає злочинність, озлобленість, нігілістичне ставлення до принципів моралі: спостерігається крайній егоцентризм, відчуття всездозволеності, низький рівень культури спілкування, дефіцит милосердя та взаєморозуміння, відчуження людей один від одного, вияви байдужості й жорстокості, небажання брати відповідальність, недостатня сформованість національної самосвідомості, втрата життєвого оптимізму та інші негативні прояви.

У наш час у суспільстві сформувалася потреба, а в державі – соціальне замовлення на духовно-моральну свідому особистість, яка має:

- чітку громадянську позицію, толерантну самосвідомість і менталітет, які сформувалися на основі етнічної, релігійної і культурної своєрідності народу, оволоділа досягненнями світової духовної культури, системою національних

- і загальнолюдських цінностей; здатна в ненасильницький спосіб врегульовувати міжетнічні конфлікти; жити в мирі і терпимості, активно брати участь у творчій доброчесній і соціально-корисній діяльності;
- знання про себе, свій внутрішній світ, гуманістичні моральні принципи і цінності, які є регуляторами взаємовідносин у суспільстві, чинниками узгодження дій і вчинків людей;
 - вміє об'єктивно оцінювати себе, свої здібності, нахили, здатна до взаємодії з людьми, соціумом, зорієнтована на відповідні смисложиттєві цінності, які визначають її саморозвиток;
 - почуття власної гідності, совісність, здатність вирішувати життєві завдання власними силами;
 - усвідомлює себе, свої моральні якості, потенційні можливості, поведінку, дії, вчинки, їх мотиви і наслідки, ставлення до навколишньої дійсності та інших людей, свою діяльність та її значення для себе та суспільства.

Сьогодні потребують вирішення суперечностей:

- між потребою розвитку моральної самосвідомості здобувачів освіти та індивідуальними стратегіями окремих педагогів, які вбачають своє завдання лише в навчанні;
- між необхідністю виявлення рівня розвитку моральної самосвідомості зростаючої особистості та невмінням значної частини педагогічних працівників доцільно використовувати відповідний психолого-педагогічний інструментарій;
- між потребою формування базових смисложиттєвих цінностей моральної самосвідомості зростаючої особистості та відсутністю чітких методичних рекомендацій щодо реалізації цього завдання;
- між необхідністю виховувати моральну самосвідомість у позашкільній роботі та невикористанням її потенціалу.

Вирішення названих суперечностей можливе за умови опанування педагогічними працівниками теоретичної інформації з розвитку моральної самосвідомості, формування її системи цінностей й методик психолого-педагогічного супроводу цього процесу та потребує розробки і застосування сучасних методик, змісту, форм і методів виховання моральної самосвідомості здобувачів освіти.

З огляду на зазначені суперечності перед ОБХТ постає завдання – виховувати громадянина держави, здатного самостійно оцінювати життєву ситуацію і будувати своє особисте й професійне життя з огляду на інтереси оточуючих, принципи взаємоповаги й людської гідності. Пріоритетним має стати формування системи моральної самосвідомості, ціннісного ставлення дітей та учнівської молоді не лише до самих себе як особистостей, до власної свободи, відповідальності, людської гідності, совісті, самодостатності, але і до соціального оточення.

Мета:

- створити сприятливі педагогічні умови в ОБХТ для виховання моральної самосвідомості особистості, формування її системи цінностей;
- організувати процес становлення особистісної свободи дітей та молоді, розвитку їх самопізнання, самоаналізу, самозаглиблення, самореалізації, самоповаги та поваги до інших, вільного і самостійного визначення життєвих цінностей засобами мистецтва та творчої діяльності із залученням виховних соціальних інститутів (сім'ї, дитячих і молодіжних організацій, інших зацікавлених суб'єктів до взаємодії з закладом позашкільної освіти);
- створити цілісну систему виховання моральної самосвідомості, формування системи цінностей здобувачів позашкільної освіти.

Завдання:

- створювати і забезпечувати умови, які сприяють повноцінному особистісному розвитку кожного вихованця;
- формувати базові смисложиттєві цінності моральної самосвідомості зростаючої особистості;
- сприяти оволодінню дітьми знань про себе, свій внутрішній світ, гуманістичні моральні принципи і цінності;
- занурювати дітей у світ морально-етичних категорій, постійно ініціювати усвідомлення дітьми зв'язку свого особистісного «Я» з навколишньою дійсністю, іншими людьми, виховувати позитивне ставлення дитини до себе, розвивати здатність до здійснення гідних учинків;
- розширювати ціннісний спектр життєвих явищ, розвивати здатність сприймати себе, своє «Я», усвідомлювати свою індивідуальність та неповторність як носія української ментальності;
- розвивати та утверджувати відчуття дорослості, формувати внутрішні критерії самооцінки, культури морального вчинку, свободи, совісті, самодостатності, власної гідності і відповідальності перед собою та суспільством;
- формувати критичний спосіб мислення, багатомірність сприйняття навколишньої дійсності, здатність бути Людиною в будь-якій ситуації, ставитись до себе та інших як до найвищої цінності, виявляти самодостатність громадянина, патріота, гуманіста, активного суб'єкта розбудови громадянського суспільства;
- пробуджувати, доброзичливо підтримувати вільних, відповідальних, активних, з нестандартним мисленням та почуттям власної гідності совісних і самодостатніх вихованців;
- формувати позитивний образ «Я» та готовність жити за законами моралі, вміння визнавати цінність іншої людини, долати егоцентризм, самому вирішувати життєві завдання й нести відповідальність за них.

I етап - установчо-діагностичний (організаційно-діагностичний) (2021-2022 рр.)

Мета:

- сформувати особисту потребу та психологічну готовність педагогів до підвищення професійної компетентності та роботи над єдиною методичною проблемою закладу позашкільної освіти;
- здійснити діагностику творчого потенціалу педагогічного колективу ОБХТ для створення атмосфери міжособистісної взаємодії суб'єктів освітнього процесу;
- сприяти переорієнтації педагогічної свідомості в поглядах на ключові питання методичної проблеми, що реалізується;
- розробити тактику та стратегію реалізації методичної проблеми.

Завдання:

- опрацювати нормативно-правову базу з питань духовно-морального виховання;
- забезпечити психологічне, організаційне, науково-методичне забезпечення умов переходу до реалізації нової методичної проблеми;
- сформувати мотивацію, забезпечити стимулювання та науково-методичну підготовку процесу реалізації методичної проблеми закладу позашкільної освіти;
- оволодіти поняттєво-термінологічним апаратом з методичної проблеми ОБХТ;
- дібрати діагностичні методики для вивчення творчого потенціалу педагогічного колективу ОБХТ;
- дібрати діагностичні методики для вивчення вихованості моральної самосвідомості здобувачів освіти, сформованості їхньої системи цінностей;
- створити умови для безперервного удосконалення фахової освіти та підвищення професійної майстерності кожного педагога.

Шляхи реалізації:

- проведення нарад, педагогічної ради з педагогами щодо визначення методичної проблеми закладу, обґрунтування її актуальності;
- створення ініціативної творчої групи з метою визначення дидактичних та педагогічних завдань у роботі над новою методичною проблемою;
- складання плану роботи над єдиною методичною проблемою ОБХТ;
- обговорення і затвердження єдиної методичної проблеми ОБХТ педагогічною радою;
- складання переліку літератури для самоосвіти педагогів з методичної теми ОБХТ;
- діагностика рівнів вихованості в дітей моральної свідомості, сформованості їхньої системи цінностей;
- анкетування, діагностування педагогів з метою встановлення рівня професійної кваліфікації, наявності утруднень, готовності до роботи над методичною проблемою;

- відвідування занять у гуртках та виховних заходів адміністрацією закладу з наступним аналізом, виявленням професійного рівня педагогів;
- проведення інструктивно-методичних нарад, індивідуальних консультацій, обговорень для педагогів із визначеної методичної проблеми.

II етап - пошуково-теоретичний (пошуково-інформативний) (2022-2023 рр.)

Мета:

- поглибити знання з питань виховання моральної свідомості здобувачів освіти, формування їхньої системи цінностей, вивчити педагогічний досвід та проаналізувати науково-теоретичні підходи вітчизняних учених та педагогів-практиків до вирішення визначеної проблеми.

Завдання:

- ознайомити педагогів з теоретичними дослідженнями психолого-педагогічної науки з питань виховання моральної свідомості особистості, формування її системи цінностей та ключовими поняттями методичної проблеми закладу;
- спрямувати всі напрями методичної роботи на розвиток творчого потенціалу педагогів у контексті реалізації методичної проблеми;
- визначити педагогічні умови виховання моральної самосвідомості, формування системи цінностей здобувачів позашкільної освіти;
- виявити рівневі характеристики вихованості моральної самосвідомості здобувачів освіти;
- організувати дієву самоосвітню роботу педагогів із визначеної методичної проблеми.

Шляхи реалізації:

- аналізувати кращий досвід роботи закладів освіти з методичної проблеми;
- аналізувати особистий досвід кожного члена педагогічного колективу з означеної проблеми;
- планувати систему методичних заходів на навчальний рік;
- організувати самоосвітню діяльність педагогів та їхню роботу над методичною темою ОБХТ;
- створити електронну теку кращих матеріалів з проблеми виховання моральної свідомості здобувачів освіти, формування їхньої системи цінностей.

III - апробаційно-впроваджувальний (2023-2024 рр.)

Мета:

- сприяти розвитку ініціативи і творчості кожного учасника освітнього процесу на впровадження елементів науково-методичних досліджень у педагогічну діяльність;

- апробувати методики виховання моральної самосвідомості особистості, формування її системи цінностей;
- демонструвати позитивні здобутки та створювати атмосферу пошуків сприятливих умов освітнього процесу.

Завдання:

- спрямувати методичну роботу на розвиток творчого потенціалу керівників гуртків у контексті реалізації методичної теми;
- створити умови для підвищення творчої активності педагогічних кадрів, особистісного та професійного зростання кожного керівника гуртка;
- створити умови для упровадження нових методів виховання;
- вивчати та аналізувати досвід кожного члена педагогічного колективу з означеної проблеми;
- організувати дієву самоосвітню роботу педагогів із визначеної методичної теми;
- формувати виховне середовище в ОБХТ;
- апробувати проєкт системи виховання моральної самосвідомості особистості, формування її системи життєвих цінностей;
- залучати педагогів до участі у тренінгах, вебінарах, семінарах, конференціях.

Шляхи реалізації:

- організувати взаємовідвідування занять у гуртках та виховних заходів з елементами новизни;
- проаналізувати напрацьований практичний досвід;
- створити банк інформації щодо впровадження проблеми в освітній процес ОБХТ;
- відібрати ефективні методики з виховання моральної самосвідомості здобувачів освіти, формування їхньої системи цінностей;
- оформити довідково-інформаційний методичний куточок з визначеної науково-методичної проблеми.

IV - діяльнісно-творчий (діяльнісно-практичний) (2024-2025 рр.)

Мета:

- реалізувати методику виховання моральної самосвідомості здобувачів освіти, формування їхньої системи цінностей в освітньому процесі ОБХТ, в роботі педагогічного колективу;
- коригувати діяльність педагогів, які мають проблеми в опануванні методики виховання моральної самосвідомості здобувачів освіти, формування їхньої системи цінностей;
- проаналізувати ефективність роботи над єдиною методичною проблемою та її коректуванням на науковій основі.

Завдання:

- залучити педагогів до творчого педагогічного пошуку у процесі реалізації методичної проблеми ОБХТ;
- творчо опрацювати кожним педагогом педагогічну ідею, закладену в науково-методичній проблемі ОБХТ у своїй навчально-виховній діяльності;
- обрати, проаналізувати, експериментально перевірити нові методи роботи, використання їх на практиці;
- відкоригувати діяльність керівників гуртків, які мають труднощі в роботі над новою методичною проблемою;
- осмислити, узагальнити педагогічними працівниками своєї діяльності та здійснити порівняльний аналіз позитивних результатів з рекомендаціями;
- прозвітувати про хід реалізації методичної теми: проведення відкритих занять, аукціону методичних ідей;
- створити банк даних щодо результатів виховної роботи.

Шляхи реалізації:

- заслухати та проаналізувати творчі звіти педагогів за результатами роботи над методичною темою;
- провести моніторинг освітніх досягнень педагогів та їх вихованців;
- зробити корективи педагогічної діяльності;
- апробувати напрацьовані матеріали в особистій практиці кожного педагога (проведення серії відкритих занять, заходів)

**V- підсумково-узагальнюючий (підсумково-аналітичний)
(2025-2026 рр.)****Мета:**

визначити ефективність упровадження нових методик щодо оновлення змісту, методів і форм освітнього процесу для забезпечення вихованості моральної самосвідомості здобувачів освіти, формування їхньої системи цінностей; підбиття підсумків роботи над методичною темою.

Завдання:

- узагальнити та проаналізувати результати роботи над методичною проблемою;
- проаналізувати моніторингові дослідження щодо вихованості моральної самосвідомості особистості, сформованості її системи цінностей;
- проаналізувати моніторингові дослідження результатів реалізації методичної теми у практиці роботи педагогів;
- узагальнити матеріали та видати методичні рекомендації з методичної теми;
- обробити дані досліджень, отриманих у результаті роботи над методичною темою ОБХТ;
- узагальнити і популяризувати найбільш вдалий досвід роботи керівників гуртків, морально стимулювати педагогів, які одержали високі результати в ході реалізації методичної проблеми, висвітлити результати на сайті ОБХТ.

Шляхи реалізації:

- упровадити в практику роботи вчителів перспективного педагогічного досвіду з методичної теми;
- провести творчі звіти за наслідками роботи над методичною темою;
- оформити результати роботи у вигляді методичних рекомендацій;
- провести підсумкову методичну конференцію за підсумками роботи над методичною темою ОБХТ;
- виробити рекомендації щодо вдосконалення освітнього процесу в ОБХТ;

Очікувані результати щодо вихованців:

- стійкий вияв моральної самосвідомості з високою частотністю проявів у діях та вчинках;
- має знання про себе як сина (доньку), вихованця, члена колективу, свої чесноти і вади;
- має уявлення про свободу, її зв'язок із відповідальністю, знає свої права та обов'язки;
- має знання про власне «Я»; розрізняє категорії добра і зла, доброго і злого вчинку; має уявлення про свої цілі, наміри, можливості моральних дій, вчинків;
- проявляє ціннісне ставлення до свободи, почуття відповідальності за свої вчинки; до своїх обов'язків; оцінює ставлення до себе, своїх думок, вчинків та вчинків інших;
- виявляє бажання бути самостійним, упевненим у собі, готовність вирішувати деякі проблеми власними силами;
- поважає себе та інших незалежно від їх становища, робить вибір у спеціально створених та життєвих ситуаціях, передбачає наслідки власних дій, здійснює гідні вчинки, поводить себе чесно, правдиво, вчиться відстоювати національну гідність;
- уміє об'єктивно оцінювати себе, відстоювати власне «Я», здійснює самооцінку і самоконтроль, вчиться протистояти негативним впливам;
- виконує свої обов'язки, бере відповідальність за доручену справу і допомагає іншим; здатен поводитися совісно за відсутності контролю з боку дорослого, його впливів.

Очікувані результати щодо педагогів:

- підвищення мотивації педагогічних працівників до самовдосконалення, самоосвіти, саморозвитку;
- позитивна динаміка росту професійної компетентності педагогічних працівників у вихованні моральної самосвідомості здобувачів освіти, формуванні їхньої системи цінностей;
- активізація творчого потенціалу педагогів у доборі методів, форм, засобів виховання дітей;

- удосконалення освітнього процесу в ОБХТ, підвищення його результативності;
- визначення напрямів роботи й перспектив подальшої діяльності.

Поняттєво-термінологічний апарат

1. **Моральна самосвідомість особистості** – це усвідомлення себе, своїх моральних цінностей, якостей, потенційних можливостей, поведінки, дії, вчинків, їх мотивів і наслідків, ставлення до навколишньої дійсності та інших людей, своєї діяльності та її значення для себе і суспільства.
2. **Свідомість** – найвищий рівень психічного відображення навколишньої дійсності, що розвинувся в людини як суспільної істоти внаслідок оволодіння мовою і спільною діяльністю з іншими людьми.
3. **Самосвідомість** – система психічних механізмів, що пов'язана з усвідомленням людиною себе самої як особистості, своєї діяльності як члена суспільства, стосунків з іншими людьми, рис характеру, здібностей, власних дій та вчинків, їх мотивів, цілей, моральних, фізичних властивостей.
4. **Моральна вихованість здобувача освіти** – це його прагнення, світорозуміння та світовідчужання, що виявляються у ставленні до людей, до суспільства, до моральних цінностей, до виконання своїх обов'язків.
5. **Моральне виховання** – цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість, почуття, поведінку вихованців з метою формування в них моральних якостей, які відповідають вимогам і нормам моралі.
6. **Самовиховання** – систематична й свідомо діяльність людини, спрямована на вироблення в собі бажаних фізичних, розумових, моральних, естетичних якостей, позитивних рис волі і характеру, усунення негативних звичок.
7. **Цінності особистості (особистісні цінності)** – усвідомлені й прийняті людиною загальні смисли її життя.